

17

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԱՏԵԱՆԻՆ
ՍԽԱԼՆԵՐԸ

Չկարծե՛ք որ հայհոյանք մըն է. խօսքս Անդրանիկ Ծառուկեանի «Երկնային ատեան» խորագիրը կրող թատերախաղին վրայ է, ուր դերակատարներու սրամտութեանց տեղատարափին տակ՝ երեւան կու գան նաեւ հայերէնի սխալներ, որոնք անշուշտ արդիւնք են անապարանքի. սակայն հեղինակին ուշադրութեան կը յանձնենք քանի մը կարեւոր կէտեր:

Ժամանակին «Նայիրի» շատ բծախնդիր էր. նոյնիսկ տպագրական վրիպակները կը սրբագրէր եւ այնպէս կը շրջէր... դո՛ւք վեհեմարտի:

1. - Նախ աշխարհաբարի քերականութեան տարտամ ձեւեր կը վխտան: Այսպէս, երկինքի, երկնքի, գիրքեր, վնի-նին, տարեգիրքի, դատավնիւն, միտ-քի, գրիչէն եւ նման ձեւեր, ուր ի տառը կը մնայ հաստատուն. կը զգացուի, հետեւաբար, յատուկ ճիշդ մը աշխարհաբարի միօրինակութեան. սակայն ասոնց կողքին դեռ ոտքի են խնդրին, խնդրոյ, գրչին, ներման, պատժոյ, գնահատման, մատե-նագրին, գեմնի եւն... ձեւեր:

Այսքանը կ'անդրադարձնենք անոնց որ կը միտին Պր. Անդրանիկ Ծառուկեանէն փաստեր հաւաքել՝ արդի աշխարհաբարի ի նպատակ:

Սակայն մենք այս կէտին վրայ չենք ուզեր մնալ. դնաւ ասոնք ընթերցողին վր թողունք, եւ կ'անցնինք աւելի կարեւոր հարցերու:

2. - Գաղղիա

Այս բառը երկու դ ունի (Gallia է հին ձեւը) եւ հայերէնի մէջ միշտ տեսած ենք երկու դ-ով: «Նայիրի»-ի մէջ երեք անգամ կը կարգանք գաղղիական, գաղղիացի (փո-

խանակ զաղղիացիները կամ Փրանսացի-ները) մէկ դ-ով (18 Հոկտ. էջ 5, 25 Հոկտեմբեր, էջ 5):

Գրեցէ՛ք միշտ երկու դ-ով Գաղղիա, գաղղիական, գաղղիացի: Հայերէն լեզուն կար եւ այս բառը երկու դ-ով կը գրուէր, երբ տակաւին արդի Փրանսերէնը չէր ծը-նած:

3. - Այբբեմարան

«Նայիրի» նոյն «Երկնային ատեան»-ին մէջ մէկ բ-ով կը գրէ այս բառը, երկու անգամ. այբբեմարան, այբբեական (18 Հոկտ. էջ 4, 25 Հոկտ. էջ 5): Ի՞նչ... կը կարծէ թէ բառը կազմուած է այբ-եմա-րան, այբ-եմական ձեւերէն. եթէ խնդիրը միայն այբ-ի հետ ըլլար, պիտի ըսէինք այբարան, այբական. բայց բառը բարդը-ւած է այսպէս այբ-բեմ-ական, այբ-բեմ-արան. այստեղ չէ կարելի կլլել երկրորդ բ-ը. արդէն ունինք այբուբեմ, այբուբե-նական ձեւերն ալ, որոնք կրնային ուղիղ ձամբան ցոյց տուած ըլլալ յարգելի հեղի-նակին:

4. - Մեզ - Մեզի

Այս ձեւերէն առաջինը յոգնակի հայցա-կան է, իսկ երկրորդը՝ տրական. աշխար-հաբարը թօթափած է գմեզ - գմեզ ձեւե-րուն գ տառերը. բայց զբարարի մէջ, հե-տեւաբար նաեւ հին աշխարհաբարի մէջ մեզ-ը յոգնակի տրական է. որով կարգ մը հեղինակներ, արդի աշխարհաբարի մէջ ալ յաճախ մեզ կը գրեն, ուր հարկ է գրել մեզի:

Այս սխալը կը գործուի նաեւ «Երկնա-յին ատեան»-ին մէջ. յայտնի է ձեզ (ուղղէ՛՛ ձեզի), քիչ յետոյ՝ մեզ առաջնորդող. մեզ խաւարէն փրկեցիք. կը վախճաւ գմեզ անձնապէս վիրաւորել:

Է՛հ, հոգ չէ. «Երկնային ատեան»-ին մէջ նախադաս նստած է Ս. Մեսրոպ. ու թեր-եւս ի յարգանս անոր՝ այս գրաբարախոն ձեւերը մէջտեղ կ'ըլլեն...:

Բայց տակաւին ուրիշ սխալներ ալ կան, որոնց՝ չեմ դիտեր թէ ինչպէս կը հան-դուրծէ Ս. Մեսրոպ:

5. - Ուրիշ սխալներ

«Նայիրի»-ն գրած է չ'գրադիր (11 Հոկտ. էջ 5) ապաթարցով. յայտնի սխալ, հա-ղար անգամ բացատրուած ու մեկնաբան-ուած. պէտք է ուղղել չի գրադիր:

Կը գրէ պատուով. պէտք է ուղղել պատ-ուով: Ո՛ւր փախեր է պատիւ բառին ի տառը. իւ վերջացող բառերը կ'ըլլան (կամ կ'ըլլային) ուռյ. այսպէս, պատիւ - պատուռյ: Ի-ով վերջացողներն են որ տյ կ'ըլլան. հոգի - հոգույ:

Բայց ասոնց մասին չ'արժէր ծանրանալ, կը բաւէ քիչ մը ուշադրութիւն:

6. - Տեսած չեմ

«Նայիրի»-ն օժանդակին տեղ՝ ունիմ կը գործածէ երբեմն. ու կը գրէ «մտիկ ըրած չունիմ», «աչքիս երեւցած չունի» (4 Հոկտ. էջ 4):

Ճիշտ է թէ ժողովուրդը այսպէս կ'ըսէ յաճախ. բայց դրական լեզուն մէջ մուտք չէ գործած այդ ձեւը:

Եւ խորհիւ որ այսպէս կը խօսուի «Երկ-նային ատեան»-ին մէջ, Ս. Մեսրոպի դի-մաց...:

Խեղճ Ս. Մեսրոպ...: Բայց... չեմ ու-զեր խորհրդածել, որովհետեւ յետոյ ո-մանք կրնան բողբոջել՝ թէ ինչ իշխանու-թեամբ այս կամ այն անձը գոյութիւն կը զըր-կեմ: Մեղա՛յ... այդ իշխանութիւնը ար-դէն Ծառուկեան նախադրուել է ու Մա-նուկ Աբեղեանը քաւարան է դրկեր՝ մեր ուղղագրութիւնը խանգարած ըլլալուն համար, պարտադրելով որ Հայաստա-նեան նոր ուղղագրութեամբ տպուած բո-լոր գրքերը օրինակէ՛՛ վերածելով հին ուղ-ղագրութեան: Շաւարշ Միսաքեանն ալ զրան առջեւ պահակ է կեցուցած, որ ան-պատճառ իրադրութիւն:

Որ ունիցի ականջս լսելոյ՝ լռելիցէ...:

ԳԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

Աչքերնիդ լո՛ւյս... քառասնամեակ մըն ալ... ա՛խ, ի՞նչ օրերու հասանք. հինքը միանամեակ եւ հարիւրամեակ միայն կը տօնէին. հիմակուանները, հակառակ ար-

դի գիւտերուն, կ'երեւի շատ ապրելու յոյս չունին. ու կը սկսին տօնել քսանեւհինգ-ամեակ, երեսնամեակ, երեսունեւհինգա-մեակ. եւ հուսկ նաեւ... աչքերնիդ լաւ բացէ՛ք... Քառասնամեակ. բայց այս քառասնամեակը, մէջտեղի ու-ով, հաւա-նարար 2.000 թուականի աշխարհաբարի նմոյշներէն մէկն է, երբ անշուշտ պիտի ըսեն ջուրի, գիրի, տունաշէն, բազուկ-աթոռ: Յուսանք որ այս ձեւերը լուսնին մէջ միայն ապրին:

Անցեալ անգամ, երեսուներորդ ձեւը դատապարտելով, քննադատած էինք նաեւ երեսնամեակ գրութիւնը ու-ով, («Նայի-րի», 20 Սեպտ. էջ 1) եւ պաշտպանած երեսներորդը, երեսնամեակը:

Այժմ քառասնամեակ ձեւն ալ բռնաւ: Գիրք մը անցաւ ձեռքս. խորագիրն է՝ Հ. Բ. Ը. Միսրեան քառասնամեակ գր-ծունէութեան պատմագրական հակիրճ տեսութիւն, տպ. Թեհրան, 1959: Ասիկա եկաւ պաղ ջուր մը թափելու մեր նախորդ բոլոր պրպտումներուն եւ բանավէճին վրայ:

Բարեբախտաբար չորրորդ էջին վրայ կը գրէ ուղիղ ձեւով՝ քառասնամեակ:

Փրկուեցա՛ւ կացութիւնը:

Շատ բնական էր այս քայլը. եթէ նե-րելի ըլլայ ըսել ու գրել երեսներորդ, (ածանցումի ընթացքին), ինչո՞ւ համար պիտի չըսուի նաեւ երեսնամեակ, քա-ռասնամեակ (բարդութեան պարագա-յին):

Բայց այս խնդիրներու մասին՝ աւելի մանրամասնօրէն ուրիշ անգամ:

ԳՐԱԲԱՐ ԿԸ ԶԱՐԴԵՆ

Մեր խմբագիրները կամ լրագրողները յաճախ գրաբար կը ջարդեն. բայց իսկա-պէս կը ջարդեն, այսինքն՝ ջարդուպիւր կ'ընեն մեր պաշտելի գրաբարը:

Այսպէս «Յունարար»-ի մէջ (1959, Դեկ-տեմբեր 15, էջ 3, սիւնակ 1) Հ. Բ. Ը. Միսրեան 1960 տարուան գրողները հրա-տարակուած է, որ իրրեւ նշանաբան ու-

նի Աւետարանի մէկ խօսքը. « Տըւէք եւ պիտի տրուի ձեզի » (Ղուկ. Զ. 38) : Բայց մարդիկը աշխարհաբար դրեւու տեղ, անշուշտ աւելի հանդիսաւորութիւն եւ խորհրդաւորութիւն տալու նպատակով՝ ելեր դրաբար են դրեր. եւ ի՞նչ դրաբար. Տըւէք եւ տացցի ձեզ :

Եթէ այդ եւր դուրս հանենք՝ կը մնայ երեք բառ. այդ երեքն ալ՝ երկուքը սըխալ :

Սխալ է տըւէք. ասիկա աշխարհաբար է. դրաբարը կ'ըլլայ Տուք :

Սխալ է տացցի. ասիկա այլեւս ոչ աշխարհաբար է, ոչ ալ դրաբար. եթէ ուղիղ դրաբարը կը փնտռուի, ասիկա մէկ ցոյց կը դրուի. տացի :

Ուրեմն, պատրաստ է այժմէն 1961ի դրոշմին ալ, այս անգամ ուղիղ գրութեամբ :

Տուք եւ տացի ձեզ :

Գրաբարագէտներու թիւը նուազելու վերայ է, կ'ըսէր Մալխասեան. հիմա դրաբարը պաշտպանողներու թիւն ալ հետեւեալէն կը նուազի : Ժամանակին այսպիսի բռնաբարոյներու դէմ կը բողոքէր Հ. Արսէն Ղազիկեան. մենք ալ, ուրիշ առիթներով, նման ուղղումներ կատարեցինք : Բայց մեր մամուլը, յարգելով քանի մը բացառութիւններ, շատ չի յարգեր դրաբարը. կամ ժամանակ չունի յարգելու. այնքան արագ կը շարժի տողաշար մեքենան ու տպագրիչ մամուլը :

Հետեւաբար. կա՞մ հրաժարեցէք դրաբար բանաձեւեր գործածելէ, կամ ալ՝ գործածելու պարագային՝ դրոց-բրոցի մը հարցուցէք :

Խեղաթիւրուած դրաբարը կրնայ բանիլ երգիծական գրութեան մը մէջ, բայց լուրջ դրոշմիկի մը վրայ՝ աւելի քան ծիծաղելի բան մըն է :

Տուք եւ տացի ձեզ : Որքան ալ առատ ըլլայ փոխարէն վարձատրութիւնը՝ միշտ մէկ ցոյց կը դրուի. տացի :

ՏՈՂԱԴԱՐՁԻ ՊԱՀՈՒՆ

Համա-լսարան

Համա-մտութիւն

Այսպէս պէտք է տողադարձել այս բառերը : Վերջերս կարգ մը թերթերու մէջ կարդացինք համալ-սարան, համամտութիւն, ինչ որ սխալ է յայտնապէս :

Համալ-ն ու համամ-ը ի՞նչ գործ ունին այստեղ :

Լսարան եւ մտութիւն (միտք) են հարադատ բառերը, որոնց առաջին տառերը պէտք է, տողադարձի պահուն, կցել նախորդ ձայնաւորին :

ԱՄԵՆ ԻՆՁ՝ ԻՐ ՏԵՂԸ

Կարգ մը հեղինակներ, իրենց գրութեան որոշ վեհութիւն մը տալու նպատակով՝ յաճախ իբրեւ եւ բացի հոլովառու բառերը կը գործածեն յետադաս : Կ'ըսեն. « Չեղաւորիչ մը Աւետիք Իսահակեանէն բացի » . « Երախտագիտական տուրք մը իբրեւ » :

Առաջին պարագային համար, խորհուրդ կու տանք բացի-ն միշտ նախադաս պահել. ասիկա է նոյնիսկ լեզուի տրամաբանութեան պահանջը. խօսքին ծայրը դրուած՝ կրնայ բանալ բայի կատարեալի առաջին դէմքին հետ չփոթուիլ. (բանամբացի) :

Իբրեւ-ին համար չփոթութեան առիթ չենք տեսներ, սակայն կը կարծենք թէ աւելորդ իմաստակութիւն է յետադաս գործածել, մանաւանդ արձակ գրութեան մը մէջ :

Բացի-ն ունի իր հոմանիշը, որ է գառ. ասիկա յետադաս կը գործածուի. Աւետիք Իսահակեանէն գառ, ինծմէ գառ :

Բայց, ինչպէս գառ-ը չէ կարելի նախադաս գործածել, այսպէս ալ բացի-ն յետադաս :

Ամէն ինչ՝ իր տեղը :

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՏԵՂԵՍՆԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱԾ ԵՆՔ

ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԱՂԱՍԻ. - Անճրեւր : - Նովելներ : Թիֆլիսի, Սաբոնրա Սաբոնրովի, 1959, էջ 121 :

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Հայաստանի Պետական Պատմական Թանգարանի : Հատոր Ե : Երեւան, ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. 1959, էջ 278 :

ԱԼԵՏԻՍԵԱՆ ԺԻՐԱՅՐ. - Ուր են տանում ճամփաները : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 137 (փոքրադիր) :

ԲԱԿՈՒՆՅԱՆ ԱԿՍԵԼ. - Գրականութեան մասին : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 137 :

ԲԱԿՈՒՆՅԱՆ ԱԿՍԵԼ. - Եզրայրութեան ընկուզենիները : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 181 :

(ԲԱԿՈՒՆՅԱՆ ԱԿՍԵԼ). - Ակսել Բակունցի ստեղծագործութիւններ : - Յօդուածներ ժողովածու՝ Ա. Բակունցի մասին : Երեւան, ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. 1959, էջ 294 :

ԲՈՒՄԲԱՐ ԱԼԷՆ. - Կամոյին նաւարկեալ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 230 :

ԴԱՇՏԵՆՅԱՆ ԽԱՉԻԿ. - Բայրոնը եւ Հայերը : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 179, (փոքրադիր) :

ԶՈՐԵԱՆ ՍՏԵՓԱՆ. - Հայոց բերդը - Պատմական պատկերներ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 573 :

ԽԱԼԱԹԵԱՆ ԼԵՒՈՆ. - Վահագն Գագարին : Երեւան, ՀԽՍՀ Հրատ. 1959, էջ 87 :

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ Պ. - Կարմիր կապաններ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 39 :

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՎԻԳԻՆ. - Գիրք պանդխտութեան : - Պատմական փոքրիկներ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 287 :

ՀԱՄԱՎԵՐԴԵԱՆ Լ. - Սուրեն Քոչարեանի արուեստը : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 219 (փոքրադիր) :

ՀԵՅԵՐԴԱՆԻ ԹՈՐ. - Ակու-Ակու : - Ձատկի կղզու գողտիւրները : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 272 :

ՂԱՐԻԲԵԱՆ Ա., ՊԱՐԻՍ Գ. - Գլորիոյան ուղարկական բառարան : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 256 :

ՄԱՍՄՈՒԴՈՎ Ն. Խ. - Քուրդ ժողովուրդը - Համառոտ պատմական տեղեկութիւններ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 258 :

ՄԱՀԱՐԻ ԳՈՒՐԳԷՆ. - Հնձաններ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 635 :

ՄՈՒՍՏԷԼԷ Ռ. - Արեգակը եւ Երկրի մթնոլորտը : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 128 :

ՅԱԿՈԲԵԱՆ Թ., ՄԵԼԻՔ-ԲԱՇՇԵԱՆ ՍՏ., ՍԵԿՈՅԵԱՆ Ա. - Սովետական Հայաստանի տեսարժան վայրերը : Երեւան, Համալս. Հրատ. 1959, էջ 208+48 նկարներ :

ՆԱԶԱՐԵԱՆ Յ. Խ. - Ժէ. դարի սկզբի թուրք-իրանական պատերազմը եւ հայերի տաքազրուութիւնը : Երեւան, Համալս. Հրատ. 1959, էջ 82 :

ՆՈՐԱՅՐ. - Անտառի երգը : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 247 :

ՇԵՐԱՄ. - Երգեր : Երեւան, Հայպետհրատ, էջ 167 (մեծադիր) :

ՇԻՐԱԶ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ. - Քնար Հայաստանի : Երեւան, Հայպետհրատ, 1958, էջ 471 :

(ՇԻՐԱՅԵԱՆՆԷՍ). - Շիրվանդադէի ստեղծագործութիւններ : (Յօդուածներ ժողովածու՝ Շիրվանդադէի մասին) : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 216 :

ՉԱԼՈՅԵԱՆ Վ. Կ. - Հայ փիլիսոփայութեան պատմութիւն : Երեւան, ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. 1959, էջ 372 :

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՂԻՇԷ. - Բաֆֆի - կեանքը եւ ըստեղծագործութիւններ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 614 :

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՎԱՐԳԷՍ. - Վերջին դէպքեր : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 227 (փոքրադիր) :

ՍԱՀԻՆԵԱՆ ԱՆ. - Ծարաւ : Վէպ : Գիրք տաղին : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 487 :

ՍԱԹՐՈՍԵԱՆ Մ. Յ. - Մերոպ Թաղկաղեանը մանկավարժ : Երեւան, Հայպետհրատ, 1959, էջ 127 :

SUA RICHIAUS AUSAUSIAUS		PRIX DE L'ABONNEMENT ANNUEL	
Խաղիկ համար . . .	3000 Լիր	Pour l'Italie . . .	3000 Lires
Արտասահմանի համար . . .	6 Տոլար	Pour l'Etranger . . .	6 Dollars
Մէկ թիւը՝ 250 Լիր . . .	0,50 Տոլար	Le Numéro: 250 Lires -	0,50 Dollars

Direzione - Amministrazione - Pubblicità - Abbonamenti - Isola San Lazzaro - Venezia (Italia) - Tel. 60-104
 Autorizzazione Tribunale di Venezia, 14 Genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista di Venezia
 Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN. - Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia